

Vurderinger rundt rammen fra hovedoppgjøret 2024

7. april 2024

Bakgrunn

Frontfagsmodellen er bærebjelken i den norske lønnsdannelsen. I henhold til Holden IV-utvalget (2023) skal lønnsveksten i industrien for arbeidere og funksjonærer samlet være normgivende for lønnsveksten i resten av økonomien. Siden utfallet av de lokale forhandlingene er ukjent, ble det i Holden III-utvalget (2013) enighet om at NHO, i forståelse med LO, burde "angi en troverdig ramme for den samlede årslønnsveksten i industrien".

Ved tidspunktet for en forhandlingsløsning er overheng og tariff tillegg kjente størrelser, mens årets lønnsglidning er ukjent. Lønnsglidningen favner all lønnsvekst utover tariff tilleggene. Foruten bidrag fra lokale forhandlinger, innebærer det også bidrag fra blant annet endringer i uttelling fra garantiordninger, akkord og uregelmessige tillegg og sammensetningseffekter.

Årslønnsveksten i industrien i NHO-området har i de ti årene etter Holden III-utvalget i 2013 samlet sett samsvart svært godt med den normen som ble anslått av NHO, i forståelse med LO. Det gjennomsnittlige årlige avviket har vært 0,03 prosentenheter. Ifølge Holden IV-utvalget har anslagene jevnt over vært troverdige ut fra den økonomiske situasjonen og informasjonen som forelå da anslaget ble gitt.

Den økonomiske situasjonen og utsiktene

Norsk økonomi er inne i en periode med moderat økonomisk vekst. Takket være en viss vekst i annet halvår 2022, steg Fastlands-BNP med 0,7 prosent i fjor, men gjennom hele fjoråret var aktiviteten omtrent uendret. Veksten ventes å være moderat også i 2024. Ulike prognoser antyder en fastlandsvekst på 0,5-0,9 prosent i år.

Konsumprisene økte med 5,5 prosent i fjor. TBU anslår at prisveksten vil avta noe i år, til et årgjennomsnitt på 4,1 prosent. Styringsrenten ble i løpet av fjoråret hevet fra 2,75 til 4,5 prosent. Pengepolitikken virker innstrammende på økonomien. Norges Banks rentebane fra mars 2024 indikerer uendret styringsrente frem til høsten, før den gradvis reduseres.

Høy inflasjon og økte renter har redusert husholdningenes kjøpekraft, og bidratt til nedgang i konsum og boliginvesteringer. Etter fall på 0,7 prosent i fjor, anslås husholdningenes konsum å øke med 0,9 prosent i 2024 ifølge prognosene TBU refererer. Boliginvesteringene falt med 15,6 prosent i fjor, og anslås å falle med ytterligere rundt 14 prosent i år.

Næringsinvesteringene har økt i flere år, men anslås å falle med 4,1 prosent i år. Årsaken er reduserte investeringer i tjenestenæringene, samt at flere store industriprosjekter ble ferdigstilt i 2023 uten at det har kommet tilsig av nye større prosjekter. Petroleumsinvesteringene ga viktige bidrag til etterspørselen rettet mot industrien i fjor, og er ventet å fortsatt vokse i 2024.

Internasjonal økonomi har vært preget av geopolitisk uro, høy inflasjon og økte renter, og dempet aktivitetsvekst. Inflasjonen avtok i fjor. I år venter både IMF og OECD at BNP-veksten hos våre handelspartnere skal bli 1,3-1,4 prosent, mot et gjennomsnitt på 2,2 prosent de ti årene før pandemien. Svak vekst hos handelspartnerne innebærer svake vekstimpulser mot norsk eksport, men sterk prisvekst på handelsvarer og den svake kronen trekker i motsatt retning. Samlet anslås fastlandseksporten i volum å øke med vel 3 prosent i år.

SSB venter at gjennomsnittlig sysselsetting vil være om lag uendret fra 2023 til 2024, mens Norges Bank og Finansdepartementet venter en svak økning. Arbeidsstyrken er ventet å øke med 0,4 prosent i år ifølge SSB, mens yrkesandelen ventes å gå ned med 0,8 prosentpoeng. Prognosemiljøene venter også økt arbeidsledighet, både målt ved AKU og registrerte ledige hos NAV. Dette

underbygges av Norges Banks Regionale nettverk, der andelen bedrifter som rapporterer om knapphet på arbeidskraft nå er under sitt historiske gjennomsnitt.

Nærmere om situasjonen og utsikter for industrien

Lønnsdannelsen har et ansvar for å bidra til at konkurranseevnen er tilstrekkelig god, og sammen med den økonomiske politikken slik bidra til å sikre bedrifter og arbeidsplasser. På inntektssiden falt produktiviteten i industrien, målt ved bruttoproduktet per timeverk, med 0,4 prosent i fjor. Prisene på industriens bruttoprodukt steg derimot med 10,3 prosent. I perioden 2013-2022 var den gjennomsnittlige årlige produktivetsveksten i industrien på 0,6 prosent, 1,7 prosentpoeng lavere enn et vektet gjennomsnitt hos handelspartnerne, mens prisveksten var 3,6 prosent i gjennomsnitt i denne perioden.

På kostnadssiden ble norsk industris konkurranseevne i 2023 styrket med 9,3 prosent målt mot handelspartnerne i EU og Storbritannia. Nesten hele styrkingen avspeilte en kraftig kronesvekkelse, men også lavere vekst i arbeidskraftkostnadene per time i Norge enn blant disse handelspartnerne bidro positivt. Hittil i år har industriens effektive valutakurs vært om lag uendret fra årsgjennomsnittet for 2023. Lønnskostnadsveksten per sysselsatt i hele økonomien hos våre handelspartnere er anslått til 4,6 prosent i år.

Ifølge SSB har industriproduksjonen vært om lag uendret de tre siste årene. SSBs konjunkturindikator for industrien for fjerde kvartal 2023 peker mot om lag uendret produksjon også i første kvartal i år, og viser samtidig avtakende ordrebeholdning og kapasitetsutnyttning. Variasjonene mellom bransjer er store, med sterkest vekst i produksjonen av investeringsvarer. Norges Banks regionale nettverk for første kvartal i år viser samme tendens, med svak utvikling i produksjon og sysselsetting, og avtakende kapasitetsutnyttning og knapphet på arbeidskraft.

Industriens driftsresultat var på 74 mrd. kroner i 2023 ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall, om lag 20 prosent høyere enn året før. Det er relativt store forskjeller mellom de ulike næringsgruppene. Lønnskostnadene som andel av verdiskapingen i industrien samlet, er på grunnlag av SSBs foreløpige nasjonalregnskap beregnet til 71,6 prosent i 2023. Råvarebasert industri og næringsmiddelindustrien drar andelen ned, mens verkstedsdelen av industrien fortsatt har en høyere lønnskostnadsandel enn i industrien samlet. Frontfagsmodellen skal se til at fordelingen av verdiskapingen er rimelig stabil over tid. Ifølge nasjonalregnskapets tall lå lønnsandelen i 2023 om lag 9 prosentpoeng under gjennomsnittet siden 1970, og driftsresultatet tilsvarende over.

Rammeanslag

På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, anslås årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området til 5,2 prosent i 2024. Av dette bidrar overhendet med 1,6 prosentpoeng for industriarbeidere og 1,8 prosentpoeng for industrifunksjonærer. For industriarbeidere i NHO-området er bidraget fra tariff tilleggene beregnet til 2,2 prosentpoeng. Resterende bidrag til årslønnsveksten i industrien som helhet er anslått lønns glidning. Denne favner foruten bidrag fra lokale forhandlinger, også blant annet endringer i uttelling fra garantiordninger, akkord og uregelmessige tillegg og sammensetningseffekter.

Anslått bidrag fra glidningen uttrykker et gjennomsnitt, og er ikke bestemmende for forhandlinger i enkeltbedrifter, der resultatet kan bli høyere eller lavere. Lokale lønnsforhandlinger skal være reelle og baseres på de fire kriterier, det vil si bedriftens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurranseevne.

Det er viktig at andre forhandlingsområder, samt lønnsutviklingen for ledere og funksjonærer tilpasser seg den rammen som enigheten i frontfaget innebærer.